

Preek gehouden op 12 november 2023
in de Westerkerk Amsterdam
Matteüs 25: 14-30
door ds. Herman Koetsveld

Straks, direct na deze dienst zal er hier de Interreligieuze Klimaatviering worden gehouden als breed gedragen bezinningsmoment voorafgaand aan de Klimaatmars van vanmiddag hier in Amsterdam waar tienduizenden mensen worden verwacht.

Het zijn de grote vragen van onze tijd voor de politiek, voor de samenleving, en ja, ook voor een ieder van ons persoonlijk. Tel daarbij de hartverscheurende beelden van de oorlogen tussen Rusland en Oekraïne en de afgelopen maand die van Israël en Hamas bij op. Een mix van gevoelens van verbijstering, machteloosheid, woede, onbegrip kan zomaar bezit van je nemen. Maar ook dit: wie ben ik dat ik daar ook maar enige invloed op uit kan oefenen?

We lezen vandaag de gelijkenis van de talenten. Ik snap met die gevoelens over onze tijd en wat we nu op ons bordje hebben liggen die persoon met dat ene talent heel goed. Het is een tijd om weg te willen kruipen. Onzichtbaar te worden tot die beklemmende machteloosheid kan worden ingeruild voor een opgeruimd en bevrijd gemoed. Al pakken de woorden van Jezus uitgerekend voor die bange mens ongenadig hard uit. Hoe klinkt deze gelijkenis voor dit moment voor ons persoonlijk en voor ons als gemeente van Christus? Een paar gedachten over deze misschien wel meest misverstane gelijkenis.

Misverstand 1: het verhaal van de talenten is eigenlijk oneerlijk. Zo voelen heel veel mensen dat, en jij misschien ook wel. Er zijn mensen die vijf talenten krijgen, en mensen die er maar twee krijgen of zelfs maar eentje. Het is in onze taal terecht gekomen: hij of zij heeft een groot talent. En dan bedoelen we dus de aangeboren, van huis uit meegekregen bekwaamheid, vaardigheid, aanleg. En ja, dan heb je mensen met een hoop talenten en jij, ja jij. Je moet het uit je tenen halen om van jezelf te durven zeggen dat je ook een talent hebt. Toch?

Maar in die gedachte er is een cruciale zin overgeslagen. 'Aan de ene gaf hij vijf talent, aan een ander twee en aan nog een ander één' – en dan komt het: 'een elk naar zijn vermogen'. In het Grieks staat er 'dynamis'. Wat wij nu talent noemen is dus eigenlijk dat wat je al aan mogelijkheden in je hebt. En dat maakt wat je vervolgens van die heer ontvangt. En vijf en twee, dat is natuurlijk een knipoog naar de Thora,

en de Profeten en Geschriften. Talenten als levensmogelijkheden, als weg om te gaan.

Niks oneerlijkheid, maar een genadig aanzien van een ieder. Dat dus: genadig goddelijk maatwerk. Dat mogen we in de kerk alvast altijd blijven hooghouden. In de politiek heet het dan: De sterkste schouders krijgen de zwaarste lasten. Zij die het meeste aankunnen, ontvangen de meeste talenten. In het Koninkrijk van God hoeft niemand zich dus overvraagt te voelen.

Misverstand 2: er zijn er die máár één talent krijgen. Hou je vast: een talent is ruim 34 kilo goud. Ik heb het even uitgerekend met de goudprijs van vrijdag: dat ene talent is zo goed als 2 miljoen euro waard. Kortom: niet sneu gaan lopen doen als je één talent in beheer krijgt. Het is een vermogen. Er valt een hoop mee te ondernemen.

Ja, er is een tijd geweest dat onze kerken de 'dynamis', de kracht en het vermogen hadden om met vijf talenten bezig te zijn. Op het gebied van sociale en diaconale verbeteringen, in de zorg voor armen en zieken en verweesden, in de kunsten en het bouwen van de grootste en indrukwekkendste kathedralen, in het leiden van de wetenschap en vernieuwende landbouwtechnieken, de ontdekking en waardering van de individuele mens als beeld van God. De geschiedenis van Europa en feitelijk van heel onze wereld is ondenkbaar zonder die gave van een volheid aan talenten aan de kerk. En er is mee gewerkt. Voluit. 'Heer, u hebt mij vijf talent gegeven, alstublieft, ik heb er vijf bij verdiend'.

En ja, er kwam een tijd dat twee talenten veel meer passend werd bij wat de kerk aan kon. Naar de dynamis, de kracht en het vermogen van dat moment. Want er waren immers veel talenten overgenomen door de overheid, door universiteiten, verenigingen, stichtingen, organisaties die elk op hun eigen terrein bezig waren en zijn de wereld mooier, eerlijker, veiliger, schoner te maken. Anders gezegd: er is heel veel christendom door de cultuur overgenomen. Is dat erg? Nee, natuurlijk niet. Dat is prachtig.

Tegelijkertijd kromp en krimpt de kerk in een ongekend hoog tempo, althans in de Europese landen, met Nederland in de voorhoede. En we zien het voelen het allemaal in onze eigen gelederen. Ja, die twee talenten, dat werd in de periode vanaf de zestiger jaren van de vorige eeuw meer dan genoeg om mee aan de slag te zijn. Liturgische vernieuwingen, nieuwe theologische ideeën, een veel individualistischer

kijk op wie wij zijn, het verlangen naar zoiets als zelfontplooiing en innerlijke groei, emancipatie van minderheidsgroepen. Er was veel om mee aan het werk te zijn en wat heeft het veel gegeven. Zoveel nieuwe, bevrijdende, en uitdagende inzichten. 'Heer, u hebt mij twee talenten in beheer gegeven, alstublieft, ik heb er twee bij verdiend'.

Laten we nu het beeld van het ene gegeven talent nu eens op de situatie van onze kerken en onszelf op dit moment laten slaan. Dus: we ontvangen naar wat we aankunnen. Verrukkelijk: we hoeven ons niet overvraagd te voelen. En denk dus ook niet dat het niks voorstelt: nogmaals, ook dit ene talent is een vermogen. Wat is de vlammende waarschuwing van Jezus? Dat we juist dat gaan denken: het stelt niks voor. We kunnen het niet aan. We zijn te klein. Ik ben te onbeduidend. En in de door de economie ingevulde taal waarmee we tegenwoordig zo'n beetje alles duiden: we zijn niet langer relevant, we zien geen rendement. Of erger: we gaan failliet.

Hoe vaak spreken we over de kerk in nog-termen. Ja, wij hebben nog wel wat kinderen. Bij ons komen er nog wel wat dertigers. Wij kunnen nog een paar kerken open houden. Nog, en dan bedoelen we: binnenkort houdt het op. Nog: de kerk als aflopende zaak, want het zal niks meer kunnen opleveren en bovendien hebben we geen idee hoe er nog mee aan de slag te gaan. Het gegeven talent op voorhand onder de grond gestopt.

'Uit angst besloot ik uw talent onder de grond te stoppen.' Zie hier het motief. Niet langer vertrouwen we op de indrukwekkende kostbaarheid van het gegeven talent. Niet langer openen we onze handen en ontvangen met de grootst mogelijke dankbaarheid, maar we schrikken ons rot. Wat moeten we hiermee? Wij, hier bijeen, wij een gemeente van Christus? Ik, een representant van Gods liefde? En dat in deze tijden?

In onze angstige krampachtigheid om te redden wat er te redden valt, gaan we voorbij aan, vergeten we dit allereerste gegeven: dat alles wie we zijn, wat we hebben en kunnen, ontvangen, gegeven is. We hebben niet om ons leven gevraagd, maar je krijgt de grootste mogelijke kostbaarheid in de schoot geworpen en het is er al. Tije heeft niet om zijn doop gevraagd. Hij heeft niet om God gevraagd. Maar hij heeft de naam: Ik zal bij je zijn, nu al ontvangen. En dat geldt voor ons allemaal, stuk voor stuk. En dat geldt voor het grote en dat geldt voor het kleine:

Terloops, zo maar een praatje, of georganiseerd en de diepte zoekend en alles er tussenin.

En wel het meest dus ontvangen in die ander, die anderen, mensen met wie jij verbonden wordt, bent geworden in de Geest, in Christus, in God. Het verknipte godsbeeld blijkt de bron voor de angst: ik heb u leren kennen als een hard mens die oogst waar u niet hebt gezaaid, en bijeenbrengt waar u niet hebt uitgestrooid. Zo'n angst met al zijn varianten van niet te kunnen voldoen in Gods ogen die ons blind maakt voor de kostbaarheid ons gegeven.

Maar de betekenis van het gegeven talent, ieder naar haar/zijn vermogen, ook in het kleine mag in dankbaarheid gezien en vertrouwd blijven worden. Dat jullie jullie kinderen leren dat in ieder mens, waar zij/hij ook vandaan komt de Geest van God woont. Dat het voluit betekenis heeft als je nadenkt over wat er mag veranderen in jouw levensstijl als bijdrage – hoe klein en ogenschijnlijk onbeduidend ook – om onze wereld schoner, eerlijker, mooier, vreedvoller over te dragen aan Tije en alle kinderen van deze wereld. De harde waarschuwing van Jezus, want dat is die, hard, is als we ons talent en daarmee onszelf verstoppert, onder de grond zelfs. Dat we niet meer werkelijk durven te leven in het licht van Gods liefde met alles wat ons gegeven is. Dat we levende doden worden, vluchtend uit de werkelijkheid. Dat is de waarschuwing. Mooier ga ik het niet maken.

Laatste vraag. Kun je nog even vertellen wat dat ene talent inhoudt, wat dat precies is, wat het voorstelt? Nu, vandaag, voor de weg die de kerk, of die wij persoonlijk te gaan hebben? Ik doe het niet. Omdat Jezus het ook niet doet. Hij laat dat helemaal aan jou, aan ons. Je mag het gaandeweg ontdekken. Omdat hij weet wat ons in de Geest gegeven wordt. Gegeven is. Gegeven zal worden. Verbeelding te over.

En mochten we er toch nog om verlegen zitten, om een antwoord op die vraag naar het ons gegeven talent, kijk dan even om je heen: hier in de kerk of straks op jouw plek in de samenleving: allemaal mensen, allemaal kansen. En als je je dan opent, dan hoor je, weet je wat je te doen staat. Precies dat wat jij aankunt. Precies naar jouw 'dynamis', jouw kracht en mogelijkheden. Dat is de weg van het geloof die wij mogen gaan. En dus: Godzijdank. Amen.